

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
Јове Илића 165, Београд

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука у Београду, именовани смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације Ане Пантелић под називом *Савремени социјално-политички приступи ублажавању сиромаштва у земљама у развоју*. Пошто је прочитала поднети текст дисертације, Комисија подноси Наставно-научном већу следећи:

ИЗВЕШТАЈ

О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ И ДИСЕРТАЦИЈИ

Кандидаткиња Ана Пантелић рођења је 5.4.1985. годуне у Woodland, Калифорнија, САД. Маја 2007. године дипломирала је новинарство (нострификована диплома) на *Boston University College of Communication*, Boston, MA, USA. Септембра 2008. године постала је магистар политичких наука (нострификована диплома) на *Boston University Graduate School of Arts and Sciences*, Boston, MA, USA.

Мр Ана Пантелић од јануара до маја 2008. године радила је као сарадник на предмету Увод у политику Латинске Америке на Универзитету у Бостону – Департман за међународне односе.

Од октобра 2008 до јуна 2009. године, као стипендиста Шпанске владе и Министарства образовања, социјалне политике и спорта, радила је у двојезичној основној школи као професор природне науке, уметности и енглеског језика.

У Пројекату за подстицање економског развоја општина у Србији радила је као саветник за комуникације од новембара 2009. до октобар 2010. године. У Центару за еколошку политику и одрживи развој Факултета политичких наука у Београду радила је као истраживач сарадник од новембра 2010. године до децембра 2011. године.

Мр Ана Пантелић од јануара 2012. године до априла 2014. године радила је као *координатор пројекта "Colombia LISTA"* Fundación Capital; Богота, Колумбија. *Fundación Capital* је регионална непрофитна развојна организација чији је циљ да смањи сиромаштво у Латинској Америци и Карибима кроз дизајн, тестирање и имплементацију иновативних пројеката који помажу сиромашнима да ојачају своје капацитете и избаве се из сиромаштва, уз посебан нагласак на стратегију финансијске инклузије. *Colombia LISTA* је један од тих иновативних пројеката, који кроз технологије информација и комуникација настоји да оспособи сиромашне људе путем едукативних и партиципативних процеса, помажући хиљадама сиромашних особа у руралним подручјима Колумбије. Овај пројекат је јединствен по томе што је по први пут у свету пружена финансијска едукација сиромашним особама користећи таблет рачунар, а то искуство је пренешено кроз цео регион Латинске Америке и Кариба као и у Африку. Као Координатор пројекта, кандидаткиња је била задужена за конципирање, развој и остваривање пројекта, као и за вођење пројектног тима, управљање буџетским средствима, и учествовање на међународним конференцијама и форумима. Рад на овом пројекту помогао је кандидаткињи да успешно уради своју докторску дисертацију.

Од маја 2014. године до августа 2015. године, боравећи у Београду, кандидаткиња је радила као саветник за дигитална решења у Fundación Capital, а од септембра 2015. године ради у Њујорку, САД као директор за развој пословања и партнерства у истој организацији.

Списак објављених радова кандидата

- Pantelić, A., 2013. "The LIFT Initiative – Leveraging ICTs for Financial Inclusion," Connexio's *Information and Communication for Development* edition of "Young Connection Magazine", Washington, D.C.: Inter-American Development Bank.
- Pantelić, A., 2013. "The Implications of a Growing Microfinance Market in Latin America and the Caribbean," Chapter 2 in *PROMOTING MICROFINANCE: Challenge and Innovations in Developing Countries and Countries in Transition*. R. Manos, J.P. Gueyie and J. Yaron, eds., London: Palgrave Macmillan.
- Pantelic, A., 2012. "Experiencias en la implementación de la educación financiera," en *Un camino hacia la inclusión financiera*, Fondo Multilateral de Inversiones (ProAhorros), Washington, D.C.: Banco Interamericano de Desarrollo.
- Пантелић, А., 2011. "Одрживим навикама до одрживог развоја," *Универзитет и одрживи развој*, уредник В. Павловић. Београд: Факултет политичких наука, Чигоја штампа (стр. 281-301).

Pantelić, A., 2011. "A Comparative Analysis of Microfinance and Conditional Cash Transfers in Latin America," in *Development in Practice*, London: Routledge: Taylor and Francis Group.

Pantelić, A., 2010. *Success Stories 2005-2010* (Приче о успеху) urednica publikacije УСАИД-овог Програма за подстицај економског развоја општина.

Pantelić, A., 2009. "The Economic Consequences of the Global Financial Crisis on Serbia," submitted for publication to the *South-East European Summer School for Democracy*.

Учешће на научним конференцијама и скуповима

новембар 2015, предавач и учесник у панел дискусији о иновацијама у јачању финансијских способности на стручној конференцији *A Change in Behavior: Innovations in Financial Capability*, Вашингтон, САД

октобар 2015, предавач и учесник у панел дискусији о алтернативном финансирању малих и средњих предузећа у земљама у развоју на годишњој конференцији *Aspen Network for Development Entrepreneurs*, Теритаун, Њујорк, САД

мај 2015 предавач и учесник у панел дискусији о технолошким решењима за економски развој, образовање и усавршавање *eLearning Africa: 10th International Conference on ICT for Development, Education and Training*, Адис Абеба, Етиопија

април 2015, учесник у панел дискусији о економском оснаживању жена, *Skoll World Forum – Disruption Screening*, Оксфорд, Енглеска

мај 2013, предавач и учесник у панел дискусији о финансијској едукацији на међународној конференцији *Evidence on Innovations in Financial Capability* коју је организовао *Innovations for Poverty Action*; Лима, Перу.

април 2013, предавач на регионалном скупу *Taller de Educación Financiera* коју је организовао *Fundación Capital* са темом иновација у дизајну и дистрибуцији финансијске едукације; Богота, Колумбија.

Октобар 2012, учесник на међународној конференцији *Inter-American Forum on Microenterprise* коју је организовао *Inter-American Development Bank* са темом *Unlocking Entrepreneurship: Towards Innovative Solutions*; Бриџтаун, Барбадос.

јун 2012, предавач на конференцији *Leveraging Opportunities to Encourage Financial Inclusion* са темом *Information and Communication Technologies for Scaling Up Financial Inclusion*; Јоханесбург, Јужна Африка.

април 2012, предавач и учесник у панел дискусији *Inclusión financiera y las tecnologías de información y comunicación* на међународној конференцији *Programas de transferencias monetarias condicionadas en inclusión financiera: Un encuentro en marcha*; Куско, Перу.

септембар 2011, предавач на конференцији *World Resources Forum: Shaping the Future of Natural Resources – Towards a Green Economy* са темом "Resource Management in Eastern Europe and Central Asia"; Давос, Швајцарска.

септембар 2011, учесник у летњој школи *Youth Encounter on Sustainability: with a special focus on natural resources*, ACTIS – ETH Zurich; Давос, Швајцарска.

мај 2011, предавач на трибини поводом Дана одрживог развоја на Правном факултету у Београду.

март 2011, учесник на скупу "Копаоник бизнис форум: Одрживе реформе за одрживи развој," у организацији Савеза економиста Србије; Копаоник, Србија.

јун 2011, учесник у летњој школи *Youth Encounter on Sustainability: with an additional focus on Democracy, Privatization and Common*, ACTIS – ETH Zurich; Коштунићи, Србија.

фебруар-јун 2011, учесник на Академији за младе лидере Србије у организацији Националног демократског института; Београд, Србија.

октобар 2010, учесник на скупу *Grameen Creative Lab's Social Business Tour and Networking Event*; Београд, Србија.

септембар 2010, учесник у "Школи за младе лидере одрживог развоја" у организацији Амбасадора животне средине; Београду, Србија.

септембар 2009, учесник у летњој школи *South-East European Summer School for Democracy* у организацији *The Hellenic Observatory and LSEE (LSE Research on South East Europe) of the London School of Economics and Political Science and the Anglo-Serbian Society, Belgrade*; Београд, Србија.

јул 2009, учесник у летњој школи *ESPI Summer School of Economic Policy* у организацији Института за економска и социјална истраживања (ESPI); Београд, Србија.

јул 2009, предавач на конференцији *International Sustainable Development Research Conference* са радом о сиромаштву у Латинској Америци и учесник у закључној панел дискусији; Утрехт, Холандија.

април 2008, учесник на скупу *MIT Global Poverty Initiative: Millennium Campus Conference*; Бостон, Масачусетс, САД.

фебруар 2008, учесник на скупу *Tufts EPIIC Symposium on Global Poverty and Inequality*; Медфорд, Масачусетс, САД.

лето 2006, учесник у програму *Semester at Sea* коју организује *Institute for Shipboard Education* под академским окриљем *University of Virginia*; Посећене земље: Тајван, Сингапур, Вијетнам, Малезија, Хонг Конг, Јужна Кореја и Јапан.

лето 2005, учесник у летњем програму *Boston University Madrid Language and Liberal Arts Program*; Мадрид, Шпанија.

Учешће у истраживачким пројектима

Истраживање утицаја финансијске едукације представљеној на таблет рачунарима, у сарадњи са Innovations for Poverty Action са Yale University а у оквиру Иницијативе за подстицање финансијских капацитета међу сиромашном популацијом. <http://www.poverty-action.org/study/tablet-baset-financial-education>

Одрживе навике за одрживи развој, у сарадњи са Националним демократским институтом и Центром за еколошку политику и одрживи развој Факултета политичких наука у Београду, 2011-2013. године.

Аутор пројекта и организатор акције *Идржи и одржи! 18-24. априла 2011. године и 22-28. априла 2013. године*, www.odrzivirazvoj.org.

Одрживи развој у Србији: компарација британског и нашег модела и утицај на универзитетско образовање у области заштите животне средине, 2010-2011. године, Министарство животне средине и просторног планирања, Центар за еколошку политику и одрживи развој Факултета политичких наука у Београду.

Чланство у друштвима

Member of Peer Review Committee for Development in Practice journal (члан комисије за евалуацију радова академског журнала у Енглеској)

International Sustainable Development Research Society (Међународно друштво за истраживање одрживог развоја)

Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies (Асоцијација за славистичке, источно-европске и евроазијске студије)

Public Relations Student Society of America (Америчко студентско друштво за односе с јавношћу)

North American Society for Serbian Studies (Северноамеричко друштво за српске студије)

Golden Key International Honour Society (међународно почасно друштво)

National Society of Collegiate Scholars (национално почасно друштво)

Order of Omega Greek Leadership Honor Society (факултетско почасно друштво)

Boston University College of Communication Student Assembly (студентски савез Факултета за комуникације)

Докторска дисертација мр Ане Пантелић под насловом *Савремени социјално-политички приступи ублажавању сиромаштва у земљама у развоју* урађена је у складу са правилима Универзитета у Београду и Факултета политичких наука. Дисертација садржи 325 страница текста, укључујући богату библиографију и прилоге. Избор литературе, коју сачињавају монографије, научни и стручни радови, законска и статистичка документа, указује на савремен и свестран приступ проучавању проблема и предмета рада. Увидом у евиденцију библиотеке Факултета политичких наука и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ утврђено је да до сада код нас није одбрањена докторска дисертација под истим насловом.

II

ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На формулисање предмета истраживања утицало је недовољно научно сазнање о савременим социјално-политичким приступима ублажавању сиромаштва у земљама у развоју. Предмет ове докторске дисертације је критичка анализа савремених социјално-политичких приступа ублажавању сиромаштва у земљама у развоју, разматрањем одрживости тих иницијатива уз нагласак на радикалну промену у концептуализацији појма сиромашне особе као пасивног примаоца социјалне помоћи ка сценарију у којем сиромашна особа постаје активан учесник у одређивању своје судбине и у којој има одговорност да се избави из зачараног круга сиромаштва. У том процесу, посебно важну улогу има држава са својом економском и посебно социјалном политиком.

У овој дисертацији кандидаткиња, Ана Пантелић, покушава да покаже у којој су мери нови и разноврсни приступи у процесу смањења сиромаштва реални и одрживи. Такође, разматра у којој мери низ нових покушаја представља прекретницу у теоријском и практичном приступу напорима за отклањање сиромаштва. Процес ангажовања сиромашних у савременим условима пружа широку лепезу у приступу, дефинисању и анализи појаве сиромаштва. Истраживање је фокусирано на анализу сиромаштва кроз финансијску перспективу, уз разумевање генезе, примене и евалуације тржишног приступа смањивању сиромаштва кроз финансијску инклузију и микрофинансирање, као и кроз социјалну политику путем програма условних новчаних трансфера, присутних у преко педесет земаља у развоју. Користећи се теоријским и емпиријским методама истраживања, кандидаткиња допуњава рад студијом случаја изграђеним на основу двоипогодишњег рада у Колумбији и другим земљама Латинске Америке и Кариба.

Општи циљ истраживања докторске дисертације је да се кроз анализу савремених социјално-политичких приступа ублажавању сиромаштва узме у обзир тенденција коришћења интердисциплинарних критеријума у анализи сиромаштва, економског развоја и благостања. Други циљ је да се утврде методе које имају највећи потенцијал за дугорочну примену, користећи критеријуме као што су постигнути резултати, финансијска одрживост, и стратешка опредељеност којим би се омогућило да се постигне дугорочни циљ смањивања сиромаштва.

У овој докторској дисертацији кандидаткиња је применила *bottom-up approach* (приступ од основе ка врху). Наиме, полази се од анализе сиромашних категорија становништва како би се постигло пуно разумевање ситуације у којој живе сиромашне особе. Анализе начина на који се понашају (етнографске студије) и утрђивање њихових стварних потреба (истраживање тржишта) помогло је у постављању оквира за ефикаснији приступ ублажавању сиромаштва. Овај приступ се ретко употребљава у академском истраживању, али се у привредном сектору показао веома успешним.

Друштвени циљ овог истраживања јесте да се допринесе разумевању ситуације у којој живе сиромашне особе и читави слојеви становништва, као и да се утврде фактори који детерминишу то стање и спречавају побољшање материјалног и друштвеног статуса сиромашних. Савремени приступи у овој области се углавном задржавају на анализи појединачних подухвата.

Циљ овог рада је, међутим, да се детерминишу и обухвате општи трендови у напорима да дође до смањења сиромаштва, примењујући интердисциплинарни приступ на сва три друштвена сектора: државни, привредни и непрофитни. Ова сазнања, наводи ауторка, могу бити од значаја за многе земље, укључујући и Србију, која се сусреће са проблемом сиромаштва а којој су неопходна дугорочно одржива и ефикасна решења.

III

ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ОД КОЈИХ СЕ ПОЛАЗИЛО У ИСТРАЖИВАЊУ

У складу са предметом и циљем истраживања, кандидаткиња је дефинисала једну општу и шест посебних хипотеза.

Општа хипотеза

Полазна претпоставка овог рада је да је сиромаштво постало проблем од све већег значаја у свету и да му је неопходно прићи на нов начин, кроз примену савремених метода ублажавања сиромаштва који настоје да пруже дугорочно и одрживо решење овом феномену.

Полазећи од опште, дефинисано је шест посебних хипотеза.

Прва посебна хипотеза

Ниво апсолутног сиромаштва у свету није смањен применом традиционалних метода, што је проузроковало појаву алтернативних приступа сиромаштву од 1990. године са теоријом хуманог развоја.

Потврђује се прва посебна хипотеза јер долази до појаве нових аналитичких приступа разумевању сиромаштва кроз теорију основних потреба, теорију људских способности и социјалну инклузију. Кроз ове савремене теорије се уочава прихватање сиромаштва као комплексне појаве засноване на бројним факторима изван домена дохотка. Прелази се са дискурса о задовољавању основних потреба ка испуњавању људског потенцијала и инвестиције у људски капитал. Сиромаштво се дефинише као диманична појава, чије флукуације зависе од екстерних али и од интерних фактора породичне динамике и психосоцијалног стања. Кроз савремено разматрање о сиромаштву, продубљује се спознаја о том стању и успостављају везе између одређујућих фактора.

Друга посебна хипотеза

Иако је сиромаштво глобални феномен, постоје значајне разлике у карактеру и интензитету ове појаве између развијених земаља и земаља у развоју. С тога, сиромаштво у земљама у развоју захтева посебне приступе који су прилагођени условима развоја тих земаља.

Улога међународних организација попут Уједињених нација и Светске банке значајна је у процесу смањења сиромаштва у свету, кроз координацију стратегија за ублажавања сиромаштва, постављање специфичних и мерљивих циљева, и компаративне анализе комплексних фактора из више домена социјалног и економског развоја који доприносе процесу ублажавања сиромаштва. Глобализација, технолошка револуција и климатске промене утичу на сиромаштво. Препознају се и значајне разлике у карактеру и интензитету сиромаштва у земљама у развоју. У раду је пружено довољно теоријских и емпиријских доказа који потврђују да је неопходно потребно користити посебне приступе прилагођене условима земаља у развоју чиме је потврђена друга хипотеза.

Трећа посебна хипотеза

Савремени приступ концепту сиромаштва одбацује дефиницију сиромаштва као ендемске болести. Напротив, сиромашни слојеви становништва се третирају као потенцијални фактори процеса ублажавања па и елиминисања сиромаштва,

сопственим ангажовањем у процесу побољшања свог социјално-економског положаја.

У процесу анализе и истраживања сиромаштва, кандидаткиња указује на феномен реконцептуализације сиромаштва, не само по питању дефинисања и мерења ове појаве, већ и у начину приступања анализи и дефиницији стратегија за ублажавање сиромаштва. Реконцептуализација подразумева анализу сиромаштва из перспективе самих сиромашних и разматрање њихове улоге у процесу побољшања својих животних услова. У литератури и пракси се истиче наглашеност приступа „од основе ка врху” као алтернатива класичном приступу социјалне политике и стратегија који полазе од државних институција. Претпоставка реконцептуализације је и активно учешће сиромашних у процесу дефинисања, мерења и ублажавања сиромаштва кроз принципе заједничке одговорности и усклађивања стратегија са постојећим токовима и социјалним структурама заједница сиромашних категорија становништва.

Кроз истраживање је уочен феномен оснаживања сиромашних да активно учествују у успостављању заједничке одговорности, уз посебан нагласак на ефекат родне равноправности, односно повећања могућности да жене учествују у породичним одлукама и бивају виђене као партнери у овим процесима. У циљу промовисања и дугорочно одрживих резултата ових инвестиција, реконцептуализација подразумева и постављање тржишне перспективе за ублажавање сиромаштва кроз социјално предузетништво и препознавање сиромашних као тржишног сегмента од посебне важности за глобалну економију. Стога се у савременим приступима стратегије ублажавања сиромаштва наглашава и сопствено ангажовање сиромашних у процесу побољшања свог социјално-економског положаја. На основу свеобухватне анализе и дубље спознаје о сиромаштву, мр Ана Пантелић, несумњиво је потврдила трећу посебну хипотезу.

Четврта посебна хипотеза

Финансијска инклузија, као стратегија у борби против сиромаштва, побољшава животни стандард и друштвени статус сиромашних и пружа пример могућег одрживог решења за ублажавање сиромаштва.

Сужавањем анализе на примену метода ублажавања сиромаштва у земљама у развоју, кандидаткиња указује на значај финансија. Полазећи од разумевања

улоге финансија и приступа изворима финансирања у свакодневним животима сиромашних, одбацују се предрасуде да сиромашни не штеде или да су ризични клијенти за финансијске институције због недостатка имовине или редовних прихода који би служили као гаранција за приступ кредиту и другим финансијским услугама. Због таквих погрешних схватања, сиромашне особе су дуги низ година морале да се ослоне на неформалне изворе финансирања, који су нудили мање повољне услове за отплаћивање, пре свега високе каматне стопе.

Као одговор на конкретне финансијске потребе сиромашних и њихову жељу да изграде бољу будућност за себе и своју породицу, крајем двадесетог века се развила микрофинансијска делатност, област која је врло брзо достигла глобалну популарност. Овај сектор финансијске активности знатно је помогао милионима сиромашних да приступе финансијским услугама. Развој тог сектора, закључује кандидаткиња, знатно је помогао појмовној реконцептуализацији сиромаштва, указивањем да су сиромашни не само ажурнији у отплаћивању дугова, већ и да могу бити добар извор прихода за финансијске институције које се баве овим сегментом тржишта. Дубљим разумевањем стања сиромаштва и начином на који они управљају финансијама, остварује се и процес финансијске инклузије за овај сегмент популације. Тиме емпиријска истраживања потврђују четврту хипотезу дисертације.

Пета посебна хипотеза

Социјална помоћ у којој су примаоци новчаних средстава активни учесници у том процесу, као што је пример са условним новчаним трансферима, успешно делује у правцу побољшања положаја најсиромашнијих слојева становништва.

Разматрајући значај улоге условних новчаних трансфера као иницијативе државе у домену социјалне политике, који се користе две деценије, кандидаткиња Ана Пентелић указује на обимна истраживања ефикасности овог приступа и закључује да је помогао у преко педесет земаља и да истовремено одговори краткорочним и дугорочним циљевима ублажавања сиромаштва.

Условни новчани трансфери су се показали као успешни у подстицању „позитивних” исхода, као што су инвестиције у образовање и здравље, што значајно утиче на будућност сиромашних особа. Успостављањем друштвеног уговора кроз приступ заједничке одговорности, условни новчани трансфери су

помогли инвестицијама у области образовања и здравља млађе генерације и подстакли позитивне резултате у различитим областима живота сиромашних слојева становништва. Тиме се потврђује и пета, посебна хипотеза.

Кроз детаљну анализу теоријских и емпиријских података у земљама у развоју кандидаткиња Ана Пантелић је потврдила посебне хипотезе, а тиме доказала и општу хипотезу истраживања. У аргументацији опште и посебних хипотеза, демонстрирана је способност промишљања и доследног извођења закључака.

IV

КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Структура дисертације

Увод

Прво поглавље: Полазна методолошко-теоријска разматрања

1. Формулација проблема и предмета истраживања
2. Циљеви истраживања
3. Хипотезе и методолошки оквири
4. Очекивани резултати и научни допринос

Друго поглавље: Појам, концепти и мерење сиромаштва у земљама у развоју

1. Основна терминологија развоја и сиромаштва
2. Дефинисање, мерење и утврђивање одређених фактора сиромаштва
 - 2.1. Класично дефинисање сиромаштва кроз једнодимензионални приступ
 - 2.2. Мултидимензионални приступ сиромаштву
3. Повезаност економског развоја и сиромаштва

Треће поглавље: Савремени приступи ублажавању сиромаштва

1. Нова теоријска разматрања
 - 1.1 Теорија основних потреба
 - 1.2. Теорија људских способности
 - 1.3. Социјална инклузија
2. Теорија људског развоја и Миленијумски циљеви развоја
 - 2.1. Порекло теорије и постављање Миленијумских циљева развоја

- 2.2. Дефиниција и критички поглед на напредак у постизању циљева
- 2.3. Идентификација најважнијих фактора преко којих се стиче спознаја о сиромаштву
- 3. Ефекат савремених појава на сиромаштво и неопходност одрживог приступа сиромаштву
 - 3.1. Глобализација
 - 3.2. Технолошка револуција
 - 3.3. Климатске промене

Четврто поглавље: Реконцептуализација приступа сиромаштву

- 1. Из перспективе сиромашних: приступ „од основе ка врху“
 - 1.1. Приступ од основе ка врху
 - 1.2. Истраживања исплативости и појава алтернативних модела
- 2. Са пасивног ка активном учешћу
- 3. Оснаживање сиромашних и постављање тржишне перспективе за ублажавања сиромаштва
 - 3.1. Тржишна перспектива и социјално предузетништво

Пето поглавље: Финансијска инклузија као стратегија ублажавања сиромаштва

- 1. Дефиниција и теоријско одређење
 - 1.1. Пружање финансијских услуга сиромашнима почевши од штедње
 - 1.2. Креирање нових могућности кроз микрофинансије и микрокредите
 - 1.3. Заштита од економске несигурности и осигурање сиромашних
 - 1.4. Коришћење финансијских услуга: трансфер новца
- 2. Финансијска инклузија у свету
- 3. Успешност финансијске инклузије у ублажавању сиромаштва
- 4. Критичка анализа финансијске инклузије
 - 4.1. Тржиште микрофинансијских услуга
 - 4.2. Приступ финансијском сектору и подстицај тражње
 - 4.3. Микрофинансије: промовисати штедњу или кредит?
- 5. Будуће акције за стратегију финансијске инклузије – улога државе и привредног сектора у подстицању ове иницијативе

Шесто поглавље: Активно учешће прималаца социјалне помоћи у програмима условних новчаних трансфера

- 1. Дефиниција и теоријско одређење
 - 1.1. Услови за добијање новчаних трансфера

- 1.2. Давање новца сиромашнима
- 1.3. Трансфер средстава учесницима у програму
2. Примена условних новчаних трансфера у свету
3. Успешност условних новчаних трансфера у процесу ублажавања сиромаштва
4. Критичка анализа условних новчаних трансфера
 - 4.1. Да ли је неопходно постављати услове?
 - 4.2. Образовање и здравство као основно опредељење
 - 4.3. Одрживост условних новчаних трансфера
5. Будућност условних новчаних трансфера – како улога привредног сектора може помоћи подстицању ове иницијативе државног сектора

Седмо поглавље: Студија случаја иновативних приступа ублажавању сиромаштва на примеру Колумбије

1. Програм условних новчаних трансфера *Más Familias en Acción* у Колумбији
 - 1.1. Структура и основни подаци о програму *Más Familias en Acción* у Колумбији
 - 1.2. Реструктурирација МФА програма у диференцирани приступ
 - 1.3. Износи *Más Familias en Acción* трансфера у Колумбији
2. Финансијска инклузија и програм условних новчаних трансфера у Колумбији
 - 2.1. Промоција финансијске инклузије преко трансфер канала и стратешке опредељености колумбијске државе
 - 2.2. Директно подстицање финансијске инклузије и комплементарних инвестиција код промоције *Más Familias en Acción* новчаних трансфера
3. Научене лекције о иновацији у области ублажавања сиромаштва преко програма условних новчаних трансфера и финансијске инклузије

Закључна разматрања

Литература

Прилози

Биографија аутора

Опис садржаја докторске дисертације по поглављима

Кандидаткиња, мр Ана Пантелић, осмислила је структуру своје докторске дисертације тако да она обухвата увод, седам поглавља и закључак.

Увод

У уводном делу кандидаткиња уопштено представља феномен сиромаштва. Будући да сиромаштво постаје проблем од све већег значаја, долази до развоја стратегије националних и међународних димензија релевантних за његово ублажавање. Кандидаткиња наводи међународни програми помоћи сиромашним земљама, али указује и на различите приступе решавању овог проблема у оквиру националне социјалне политике. Од друге половине двадесетог века, бројне међународне институције, националне владе и непрофитне организације упорно раде на ублажавању сиромаштва, а постоје и амбициозни програми да се сиромаштво потпуно елиминише.

Прво поглавље: Полазна методолошко-теоријска разматрања

У првом поглавље рада постављен је методолошко-теоријски оквир кроз формулацију проблема и предмета истраживања, представљање циљева докторске дисертације, формулисање хипотеза и методолошког оквира, као и приказ очекиваних резултата и научног доприноса овог рада. Предмет ове докторске дисертације је критичка анализа савремених приступа ублажавању сиромаштва у свету, разматрањем одрживости тих иницијатива уз нагласак на радикалну промену у концептуализацији појма сиромашне особе као пасивног примаоца социјалне помоћи ка сценарију у којем сиромашна особа постаје активан учесник у одређивању своје судбине и у којој има одговорност да се избави из зачараног круга сиромаштва. У том процесу, посебно важну улогу има држава са својом економском, и посебно социјалном политиком.

Друго поглавље: Појам, концепти и мерење сиромаштва у земљама у развоју

Друго поглавље рада дефинише основне појмове, продубљује се разумевање сиромаштва кроз обраду концепата и приступа мерењу сиромаштва у земљама у развоју и одређују фактори сиромаштва. Такође се разматра класично дефинисање сиромаштва кроз једнодимензионални приступ, али се поглавље бави и мултидимензионалним приступом сиромаштва и истиче повезаност економског развоја и сиромаштва.

Треће поглавље: Савремени приступи ублажавању сиромаштва

У трећем поглављу овог рада, детаљно је приказан концепт сиромаштва као мултидимензионални феномен у којем се сиромаштво не дефинише искључиво као недостатак прихода за задовољавање основних животних потреба, већ као феномен који обухвата и неодговарајуће стамбене услове, неадекватан приступ социјалној заштити, здравственим, образовним и комуналним услугама. Такође, подразумева право на здраву животну средину, пре свега кроз приступ чистој води и ваздуху. Кандидаткиња критички анализира теорију основних потреба, теорију људских способности и социјалну инклузију као савремени тренд у приступању ублажавању сиромаштва. Посебан нагласак се ставља на Миленијумске циљеве развоја, уз осврт на постигнуте резултате и факторе који су помогли или одмогли у току тог процеса. Имајући у виду и светске процесе као што су глобализација, технолошка револуција и климатске промене, разматра се потреба да се сиромаштву приступи кроз концепт одрживости, односно кроз пружање дугорочног и самоодрживог решења овог проблема.

Четврто поглавље: Реконцептуализација приступа сиромаштву

Након општег теоријског разматрања и анализе глобалног смањивања сиромаштва, четврто поглавље је посвећено савременој реконцептуализацији приступа сиромаштву и промени парадигми везаних за овај феномен. Представља се *bottom-up approach*, односно приступ сиромаштву од основе ка врху, у коме стручњаци почињу да преиспитују ефикасност досадашњег приступа сиромаштву и траже одговоре у оснаживању самих сиромашних особа. Такође се разматра појава у којој доносиоци одлука траже од сиромашних особа да постану активни учесници у решавању своје социјалне ситуације уместо да живе као пасивни примаоци социјалне помоћи. Најзад, представља се нова тржишна перспектива за ублажавање сиромаштва која је усмерена на јачање активног учешћа сиромашних слојева у друштвеним токовима. На овај начин, отвара се перспектива да сиромашни постану нови активни сегмент друштва, пре свега преко њиховог привредног ангажовања и афирмисања на тржишту радне снаге.

Пето поглавље: Финансијска инклузија као стратегија за ублажавање сиромаштва

Финансијска инклузија подразумева приступ финансијским услугама за сиромашне и маргинализоване слојеве друштва у циљу побољшања њиховог

животног стандарда и друштвеног статуса. Овај концепт дошао је до изражаја почетком 21. века, када је утврђена директна и позитивна корелација између приступа финансијском сектору и смањивања сиромаштва. Овај појам обухвата микрокредитирање, које је популаризовано као успешан метод ангажовања сиромашних у сопственом учешћу у процесу смањивања сиромаштва, као и приступ банковним рачунима за акумулацију штедње, микроосигурању, и повољним условима за трансфер и примање новца из иностранства. Финансијска инклузија служи као реалан пример за сагледавање институционалне перспективе борбе против сиромаштва. У том процесу, држава пружа повољније услове пословања финансијским институцијама за рад са сиромашним слојевима становништва, поставља стратешку предпоставку за промовисање финансијске инклузије, и врши притисак на банкарски сектор да пружи финансијску едукацију и обезбеди адекватне услуге за сиромашне клијенте. Кандидаткиња поглавље закључује предлозима какве треба да буду у будућности акције за стратегију финансијске инклузије, уз истицање улоге државе и привредног сектора за подстицање ове иницијативе.

Шесто поглавље: Активно учешће прималаца социјалне помоћи у програмима условних новчаних трансфера

Крајем двадесетог века дошло је до појаве иновативног социјалног програма познатог као условни новчани трансфери, у којем су сиромашне жене идентификоване као примаоци социјалне помоћи, чија је сврха улагање у образовање и здравље њихове деце са циљем да се обустави међугенерациски пренос сиромаштва. Оваква реконцептуализација социјалне помоћи, у којој држава субвенционисхе инвестирање у развој деце, представља одличну илустрацију преласка на концептуализацију сиромашних особа као активних учесника уместо пасивних прималаца. Такође треба нагласити да је овакво инвестирање временски ограничено као и да постоје разлике између земаља, али у већини држава помоћ престаје са пунолетством деце. Кандидаткиња посебну пажњу посвећује критичкој анализи успешности условних новчаних трансфера и њиховој будућности.

Седмо поглавље: Студија случаја савремених приступа ублажавању сиромаштва на примеру Колумбије

Ово поглавље пружа очигледан пример укрштања финансијске инклузије и условних новчаних трансфера, односно пресека између приватне и државне интервенције у циљу ублажавања сиромаштва. Приказује се генеза овог социјалног

програма који данас у Колумбији пружа социјалну помоћ за 2,6 милиона сиромашних породица. Кандидаткиња анализира програм условних новчаних трансфера *Más Familias en Acción* у Колумбији. Приказан је такође и рад невладине организације *Fundación Capital*, која помаже да се побољша ефикасност социјалних програма ове земље, а поготово њеног програма условних новчаних трансфера, кроз елементе финансијске инклузије. Кандидаткиња је спровела на терену квалитативно етнографско истраживање у циљу побољшања разумевања понашања и потреба сиромашних.

Закључна разматрања

На крају ове докторске дисертације представљени су закључци истраживања који су истакнути у посебним поглављима рада, као и закључак о могућим правцима социјалне политике у циљу смањивања сиромаштва и осигуравању дугорочне одрживости свих активности усмерених ка том правцу. Имајући у виду да савремени приступи ублажавању сиромаштва настају крајем 20. века, у закључцима се сугеришу правци даљег истраживања у овој области.

ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

Научни допринос истраживања је темељна компаративна анализа савремених социјално-политичких приступа ублажавању сиромаштва у свету, са посебним освртом на њихову примену у земљама у развоју. У раду су систематизована досадашња сазнања о приступима ублажавању сиромаштва и јасно је указано да су примењена решења била ограничена. Нова решења се делимично примењују у неким земљама, али би у будућности могла да се комбинују како би се постигао ефективнији и ефикаснији рад на смањењу сиромаштва, а у циљу побољшања квалитета живота сиромашних особа и омогућавања њиховог изласка из сиромаштва. Циклус сиромаштва врло често доводи до тога да оно постаје међугенерациска појава, али уколико сиромашне особе ојачају своје капацитете, и ако им се олакша да активно учествују на тржишту рада, постижу се ефикаснија решења, као и дугорочна одрживост социјалних политика оријентисаних на ублажавање сиромаштва.

Други важан допринос односи се на закључке о могућности да се утврде дугорочна и одржива решења за третман феномена сиромаштва кроз активно учешће сиромашних у тим процесима. Акцент је на оспособљавању сиромашних да путем едукативних и партиципативних процеса превазиђу сиромаштво. У раду су детаљно приказане потенцијалне „алтернативе“ које би земљама у развоју требало да обезбеде смањење сиромаштва.

Кандидаткиња допуњава теоретски приступ практичним сазнањима из стратешке и оперативне перспективе, а која уједно омогућују да се утврде фактори који доприносе процесу ублажавања сиромаштва у земљама у развоју. Посебан допринос се огледа у чињеници да је значајан део резултата презентираних у раду заснован на емпиријском истраживању кандидаткиње која је учествовала у креирању и имплементацији иновативних пројеката који помажу сиромашнима да ојачају своје капацитете и превазиђу сиромаштво уз посебан нагласак на стратегији финансијске инклузије, што представља нов приступ у истраживању сиромаштва. Први пут у свету пружена је финансијска едукација сиромашних особа уз коришћење таблет рачунара. Дисертација је аутентична за праксу социјалне политике.

Веома јасно је изложено да су дугогодишња теоријска и емпиријска истраживања потврдила да не постоји јединствено „магично” решење за елиминацију сиромаштва у свету. Свакако је било помага по питању сиромаштва а иновације у овој области се појављују у све већем броју. Ипак, било би неприкладно да се декларише и промовише јединствено решење којим би се сиромаштво елиминисало, или да се претпостави да су решења подједнако ефикасна у свим социјално-економским условима, укључујући и стање унутар појединачних земаља. Потребно је даље истраживати дугорочне резултате ових приступа сиромаштву, посебно у земљама у развоју које изискују додатне инвестиције као што су економске или инфраструктурне.

Основну сврху истраживања, утврђивање најуспешнијих фактора у процесу ублажавања сиромаштва и разматрање "алтернативних" приступи из области привредног, финансијског и социјалног сектора, као што су социјално предузетништво, условни новчани трансфери и микрофинансије кандидаткиња је остварила. Ова сазнања имају практичне импликације за креирање нових начина, односно редефинисања постојећег система помоћи сиромашнима. Сумирајући резултате кандидаткиња износи низ препорука што представља драгоцен допринос овог истраживања.

Докторска дисертација мр Ане Пантелић представља оригиналан научно-истраживачки рад, који доприноси развоју теорије и праксе социјалне политике.

VI

ЗАКЉУЧАК

Предмет докторске дисертације мр Ане Пантелић под називом *Савремени социјално-политички приступи ублажавању сиромаштва у земљама у развоју*, је актуелан, сложен и научно оправдан, а постигнути резултати истраживања представљају допринос у овој области.

Докторска дисертација мр Ана Пантелић, урађена у складу са одобреном пријавом на коју су сагласност дали Наставно научно веће Факултета политичких наука и стручно веће Универзитета у Београду, преставља логичну целину, резултат је самосталног теориског рада и спроведеног истраживања кандидата. Резултати истраживања и изведени закључци у овој дисертацији могу користити заинтересованима за савремене приступе ублажавању сиромаштва, а нарочито онима који се баве праксом сузбијања сиромаштва. Кандидаткиња је реализовала

постављене задатке и потврдила основну и посебне хипотезе. Постигнутим резултатима истраживања свакако је допринела и богата и квалитетна, савремена домаћа и страна литература.

Мишљење и предлог Комисије

На основу свега изложеног, а нарочито актуелности, оригиналности и научног и друштвеног значаја ове сложене теме, Комисија предлаже Наставно-научном већу Универзитета у Београду – Факултета политичких наука да усвоји извештај о завршеној докторској дисертацији мр Ане Пантелић *Савремени социјално-политички приступи ублажавању сиромаштва у земљама у развоју* и формира комисију за јавну одбрану у истом саставу.

Београд, 20.3.2016. године

Комисија

проф. др Ана Чекеревац, ментор

проф. др Мира Лакићевић

проф. др Михаил Арандаренко